

Javaslat a
„[VALLÁSSZABADSÁG TÖRVÉNYE ¹]”
Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvételéhez

Készítette:

Dr. Kovács Sándor (név)

Kovács Sándor

..... (aláírás)

Kolozsvár, 2020. július 30. (település, dátum)

(P. H.)

¹ Kérjük, adja meg a nemzeti érték pontos megnevezését.

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:
Magyar Unitárius Egyház
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: dr. Kovács Sándor
Levelezési cím: 1989. December 21. u. 9. szám
Telefonszám: 0040 264/593236, 0040 745/643695
E-mail cím: ekt@unitarius.org

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése:
A Vallásszabadság Törvénye (1568)
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:²
 - agrár- és élelmiszergazdaság
 - egészség és életmód
 - épített környezet
 - ipari és műszaki megoldások
 - kulturális örökség
 - sport
 - természeti környezet
 - turizmus
3. A nemzeti érték a magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó érték:
 - igen
amely nemzetiség:³
 - nem
4. A nemzeti értéket tartalmazó értéktár megnevezése és a felvétel dátuma:
Magyar Értéktár 2020. május 21.
Erdélyi Magyar Értéktár 2017. november 20.
5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása, a megjelölt szakterületi kategória indokolása (amennyiben nemzetiséghez kapcsolódó érték, a nemzetiségi vonatkozások, a nemzetiséghez való kötődés bemutatása):

Az 1568. január 6–13. közötti tordai országgyűlés vallásügyi határozata a világon először foglalta törvénybe a lelkiismereti és vallásszabadsághoz való jogot, a gyülekezetek számára a szabad lelkiismeretváltást. János Zsigmond választott magyar király és erdélyi fejedelem elnökletével üléselő magyar, székely és szász rendek a következő határozatot hozták: „*Urunk őfelsége miképpen ennek előtte való gyűlésibe országával közönséggel az religio dolgáról*

² Egy szakterületenkénti kategória megjelölése lehetséges.

³ Kérjük, jelölje és nevezze meg, amennyiben magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó az érték.

végezött, azonképpen mostan és ez jelen való gyűlésébe azont erőstti, tudniillik, hogy midőn helyökön a prédikátorok az evangéliumot prédikálják, hirdessék, kiki az ő értelme szerint, és az község ha venni akarja, jó, ha nem pedig senki kényszerítéssel ne kényszerítse az ü lelke azon meg nem nyugodván, de oly prédikátort tarthasson, az kinek tanítása ő néki tetszik. Ezért pedig senki az superintendensök közül, se egyebek az prédikátorokat meg ne bánthassa, ne szidalmaztassék senki az religióért senkitől, az elébbi constitutiók szerént, és nem engedtetik ezt senkinek, hogy senki fogsággal, avagy helyéből való priválással fenýögessön az tanításáért, mert a hit Istennek ajándéka, ez hallásból lészön, mely hallás Istennek igéje által vagon.”

A reformáció korában általános európai szokás volt a *cuius regio, eius religio* (akié a terület, azé a vallás) elve, mely lehetővé tette az uralkodóknak, hogy saját vallási nézeteiket ráerőltessék a fennhatóságuk alatt élőkre. Ha egy adott területen különböző felekezetű, vagy gondolkodású csoportok éltek, az uralkodók általános megoldása a feszült vallási kérdésre, valamelyik közösség felkarolása, a másoknak pedig az üldözése volt. Az 1541-ben alakult Erdélyi Fejedelemségben a római katolikus egyház mellett a protestantizmusnak megannyi áramlata megtalálható volt. A döntéshozók belátták, hogy az Európában elterjedt vallási feszültségből kinövő esetleges fegyveres konfliktus katasztrofális következményekkel járna a két ellenséges nagyhatalom találkozási területén fekvő országra. Ilyen körülmények között a kérdés megválaszolása mindenképp égetően fontos volt az országgyűlés számára. A helyzet megoldása viszont páratlan a korabeli Európában, ugyanis az erdélyi rendek nem a többségi nézetet erősítették meg, a többiek kárára, hanem elvi, bibliai alapon oldották meg a problémát, törvény által rögzítve a közösség választási jogának a biztosítását.

Kiemelendő, hogy a politikai, döntéshozó testület, az ország békéjének érdekében, nem a „józan” politizálás eszköztárához folyamodott, hanem egy tisztán eszmei, teológiai alapra építve az országgyűlés határozatát megindokoló érvelésében a Szentírás szavára hivatkoztak: „a hit Isten ajándéka”.

Hosszú évszázadoknak kellett eltelnie addig, amíg Nyugat-Európa „felfedezte” a toleranciát. Diarmaid MacCulloch korunk neves és ismert történésze a reformációról írott legújabb könyvében egyebek mellett ezeket írja: nem az Amerikai Egyesült Államok és nem is Nyugat-Európa találta fel a toleranciát. Szomorú finta a sorsnak, hogy Kelet-Európa egykori fejedelemsége, Erdély, a soha nem létezett Drakula gróf rémtettei révén lett ismert, nem pedig az 1568-as tordai országgyűlés határozatáról. (Diarmaid MacCulloch: *All Things Made New: The Reformation and Its Legacy*, Oxford University Press, 2016, 7–8.)

Benda Kálmán magyar történész a tordai országgyűlés 425. évfordulójára készített tanulmányában megállapította, hogy sokan akarták az erdélyi négy vallás rendszerének jelentőségét kisebbiteni, de „történetietlen volna a 16. századi Erdélytől azt elvárni, hogy a 20. század emberének szellemét és mentalitását képviselje.” (Benda Kálmán, id.: *Az 1568. évi tordai országgyűlés és az erdélyi vallásszabadság*. Erdélyi Múzeum, 1994. (56. évf.) 3-4. sz. 1. old.) A vallási viszályoktól és háborúktól megtévelyodott Európában volt két olyan ország, ahol a vallásszabadság eszméjét, a toleranciát országgyűlési határozattal szavatolták. Lengyelországban az ún. varsói konföderáció, Erdélyben a tordai országgyűlés garantálta a felekezetek együttélését. Európa térképére nézve, azt látjuk, hogy egyetlen olyan régiója van a vén kontinensnek, ahol a felekezetek 450 esztendeje vérontás nélkül élnek egymás mellett. Az egykori fejedelemség, a ma Erdélyként ismert régió klasszikus iskolapéldája a toleranciának, ebben pedig az unitárius felekezet (is) oroszlánrészt vállalt.

6. Indokolás a Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvétel mellett, kitérve a nemzeti érték hazai és nemzetközi jelentőségének bemutatására:

Az 1568-as tordai országgyűlés vallásügyi határozata talán Erdély legnagyobb ajándéka az európai kultúra számára. A 16. század vallásháborúitól dúlt Európában a vallásszabadságot törvénybe iktató erdélyi rendek, a magyarok, a székelyek és a szászok közös egyetértésével hozott határozat évszázadokra biztosította a felekezeti együttélés békés feltételeit. *„Egy olyan korszakban, amelyben tőlünk nyugatra a vallás nevében az országok háborút viselnek egymás ellen, amikor Franciaországban a Szent Bertalan-éji vérengzés több tízezer hugenotta halálát hozza, amikor a Habsburg-császár kijelenti, hogy inkább váljék lakatlan sivataggá országa, de nem tűri meg a protestáns vallásúakat – Erdély a felekezeti béke földje. Itt később is, a katolikus Báthory István vagy a református Bethlen Gábor fejedelmi tanácsában minden felekezet képviselője jelen van, s a felekezeti panaszokat a négy bevett vallás képviselőiből álló bizottságok vizsgálják meg. A vallási türelmetlenségben izzó Európában Erdély a felekezeti béke szigete.”* (Benda Kálmán: uo.)

Európa többi országában majdnem másfél évszázad kellett elteljen, hogy megfogalmazódjon az az eszme, amely Erdélyben lehetővé tette több felekezet békés együttélését.

A vallásszabadság törvénye eszmeiségének jelenbe nyúló fontosságát emeli ki, hogy 2018. január 13-án, a törvény kihirdetésének 450. évfordulóján összfelekezeti megemlékezést tartottak az 1568-as országgyűlés helyszínén, Tordán, melyen képviseltették magukat a Kárpát-medencei magyar egyházak, a román ortodox és görögkatolikus egyház, Magyarország Országgyűlése és kormányzata, Románia kormányának egyházügyi államtitkársága, valamint erdélyi és magyarországi közéleti-politikai előljárók. Ez alkalommal az unitárius, az erdélyi református, illetve a magyar, valamint a szász evangélikus-lutheránus egyházak előljárói előterjesztéssel fordultak Magyarország Országgyűlése, Románia Parlamentje, valamint az Európai Parlament jelenlevő képviselői felé, kérve az Erdélyi Országgyűlés 1568. évi tordai ediktuma korszakalkotó jelentőségének ünnepi határozatba foglalását, és a kihirdetés napjának (január 13.) a vallásszabadság emléknapjává nyilvánítását. Az ünnepség alkalmával a tordai római katolikus templom kertjében felavatták a Vallásszabadság Emlékművét.

2018. február 20-án tartott parlamenti ülésnapon Kövér László házelnök előterjesztésére, ötpárti konszenzussal fogadta el Magyarország Országgyűlése azt a törvényt (*2018. évi I. törvény az 1568. évi tordai vallásügyi törvény jelentőségéről és a Vallásszabadság Napjáról*), amely egyfelől a magyar nemzet szellemi öröksége részének tekinti az 1568. évi tordai országgyűlés vallásügyi határozatát, másrészt a 450 évvel ezelőtti törvény kihirdetésének napját – január 13-át – a Vallásszabadság Napjává nyilvánítja. A törvény indoklása szerint „... a tordai törvényben foglalt eszmeiség, a közösség vallási önrendelkezése a modern demokrácia egyik előzményeként is értékelhető, amely a történelmi fejlődés során a nyugati civilizációban általános elismerést nyert, és amelyet méltán tekinthetünk a keresztény Európa egyik alapértékének.”

A tordai országgyűlés vallási határozatának kultúrtörténeti, vallástörténeti és történelmi jelentősége, az erdélyi és magyar kultúrával való szoros összekapcsolódása, jellegzetesen erdélyi és magyar mivolta, valamint hazai és nemzetközi elismertsége méltóvá teszi, hogy elfoglalja helyét a magyar szellemi csúcsteljesítmények sorában.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Simén Domokos: János Zsigmond valláspolitikája. Keresztény Magvető, 1993. (99. évf.) 1.

sz. 12. old.

Szabó Árpád: Az 1568. évi tordai országgyűlés határozata a vallásszabadságról és az erdélyi unitarizmus. Keresztény Magvető, 1996. (102. évf.) 3. sz. 170. old.

Benda Kálmán, id.: Az 1568. évi tordai országgyűlés és az erdélyi vallásszabadság. Erdélyi Múzeum, 1994. (56. évf.) 3-4. sz. 1. old.

Zeyk Boldizsár Imre: Az 1568. évi tordai országgyűlés emléke. *Honismeret* 1993. (21. évfolyam) 5. sz. 6-8.

Balázs Mihály: Megjegyzések János Zsigmond valláspolitikájáról. *Credo – evangélikus folyóirat*, 2008. (14. évf.) 1–2. sz. 67–93. old.

Balázs Mihály: Tolerant Country – Misunderstood Laws. Interpreting Sixteenth-Century Transylvanian Legislation Concerning Religion. *The Hungarian historical review : new series of Acta Historica Academiae Scientiarum Hungaricae*, 2013. (2. évf.) 1. sz. 85-108. old.

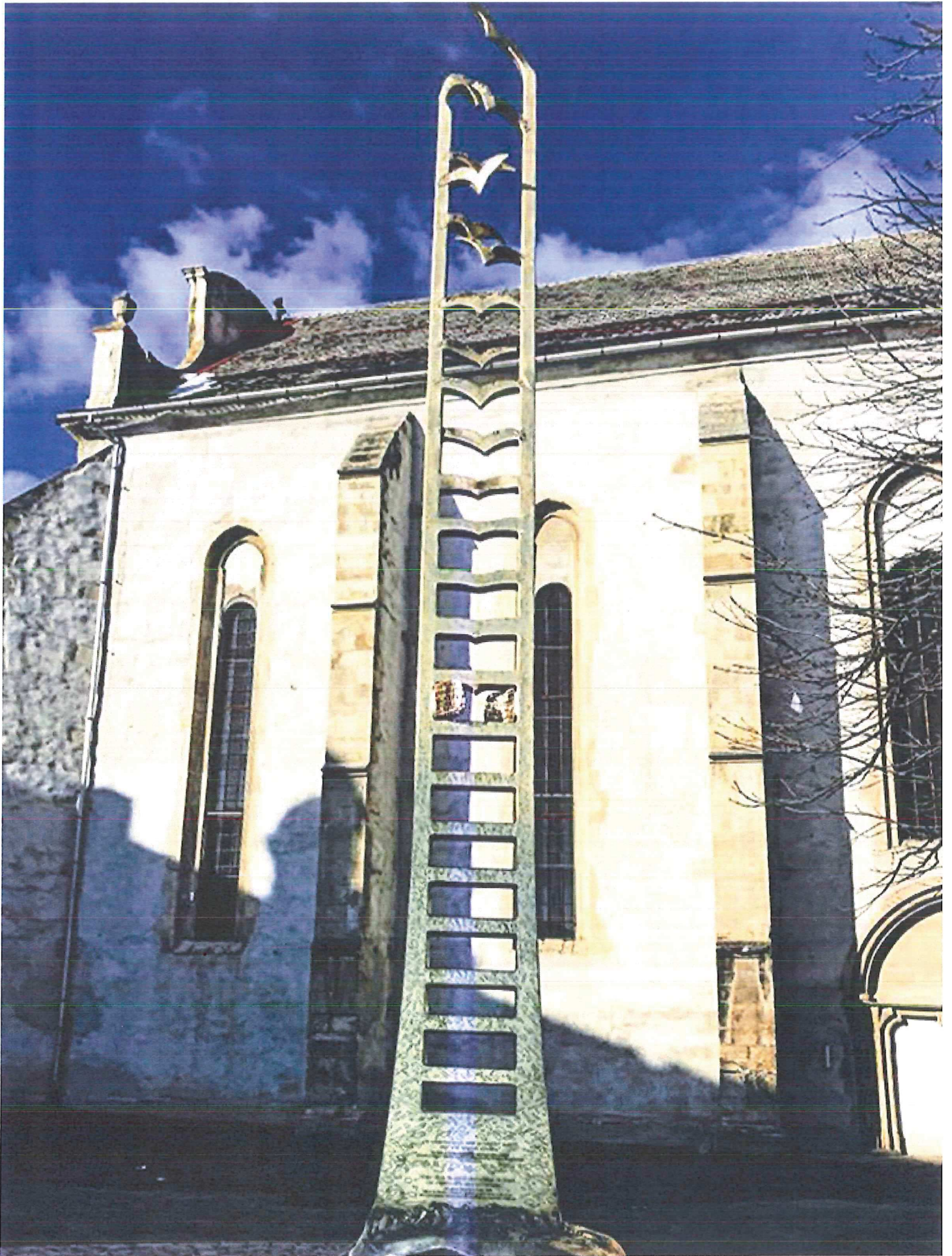
8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

<http://www.kjnt.ro/ertektar/ertek/a-vallasszabadsag-torvenye-1568-1>

III.

MELLÉKLETEK

1. A Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvételre javasolt kiemelkedő nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés c) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok
3. A javaslatban megadott adatok kezelésére, illetve a benyújtott teljes dokumentáció, - ideértve a csatolt dokumentumok, saját készítésű fényképek és filmek felhasználására is - vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat
4. A nem saját készítésű dokumentumok szerepeltetése esetén az adott dokumentum tulajdonosának hozzájáruló nyilatkozata a szabad felhasználásról

Nyilatkozat

Alulírott Thomas Şindilariu levéltáros (személyi szám: 1740722080077, lakheiy: Brassó, Dealu de Jos nr. 12.) nyilatkozom, hogy hozzájárulok a Román Nemzeti Levéltár Szebeni fiókjában őrzött 1568. januári tordai országgyűlés vallásügyi határozata általam digitalizált változata felhasználáshoz és közzétételéhez.

Brassó, 2017. október 19.

Tisztelettel,

Declarație

Subsemnatul Thomas Şindilariu (CNP 1740722080077, domiciliu stabil: Braşov, Dealu de Jos nr. 12., jud. Braşov, România), declar că sunt de acord cu folosirea și publicarea fotografiei digitale făcut de către mine despre protocolul dietei de la Turda din 1568, care se află în custodia Arhivele Naționale Române, direcțiunea Sibiu.

Braşov, 19 octombrie 2017.

Cu stimă

MAGYAR UNITÁRIUS EGYHÁZ

EGYHÁZI KÉPVISELŐ TANÁCS

Kolozsvár, 1989. december 21. út 9. szám, irányítószám: 400105
telefon: 0264-593236, 0742-356036; fax: 0264-595927
elektronikus posta: ekt@unitarius.org; honlap: www.unitarius.org

998/2020

Nyilatkozat

Alulírottak, a Magyar Unitárius Egyház képviselői, nyilatkozzuk, hogy hozzájárulunk a „Vallásszabadság Törvénye” Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvételéhez benyújtott javaslatban, illetve a kiegészítő dokumentációban megadott adatok kezeléséhez. A hozzájárulás kiterjed a Magyar Unitárius Egyház által készített és mellékelt fényképekre is.

Kolozsvár, 2020. augusztus 7.

Dr. Kovács Sándor
beterjesztő

Bálint Róbert Zoltán
közigazgatási előadó-tanácsos

Hungarikum Bizottságnak, székhelyén
Dr. Nagy István elnök figyelmébe

*Ajánlás a vallásszabadság törvénye
Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvételéhez*

Tisztelt Elnök Úr!

2018-ban a 450. évfordulóját ünnepeltük annak, hogy a tordai országgyűlésen az erdélyi rendek elfogadták a vallásszabadság törvényét. Az 1568-ban hozott határozat a világon először foglalta törvénybe a lelkiismereti és vallásszabadsághoz való jogot, a gyülekezetek számára a szabad lelkeszválasztást.

E törvénynek köszönhetően Erdély a korabeli vallásszabadság és felekezeti türelem földjévé vált, menedéket nyújtva az Európa más országaiból eretnekség vádjával elüldözötteknek is. A vallásszabadságot törvénybe iktató erdélyi rendek, a magyarok, a székelyek és a szászok közös egyetértésével hozott határozat évszázadokra biztosította a felekezeti együttélés békés feltételeit. *„Egy olyan korszakban, amelyben tőlünk nyugatra a vallás nevében az országok háborút viselnek egymás ellen, amikor Franciaországban a Szent Bertalan-éji vérengzés több tízezer hugenotta halálát hozza, amikor a Habsburg-császár kijelenti, hogy inkább váljék lakatlan sivataggá országa, de nem tűri meg a protestáns vallásúakat – Erdély a felekezeti béke földje. Itt később is, a katolikus Báthory István vagy a református Bethlen Gábor fejedelmi tanácsában minden felekezet képviselője jelen van, s a felekezeti panaszokat a négy bevett vallás képviselőiből álló bizottságok vizsgálják meg. A vallási türelmetlenségben izzó Európában Erdély a felekezeti béke szigete.”* (Benda Kálmán: Az 1568. évi tordai országgyűlés és az erdélyi vallásszabadság., Erdélyi Múzeum, 1994. 3-4, 1-4.) Európában egyedülálló, hogy az országgyűlés határozatát megindokoló érvelésükben a rendek a Szentírás szavára hivatkoztak: „a hit Isten ajándéka”.

A Magyar Unitárius Egyház felterjesztésére az Erdélyi Magyar Értéktár Bizottság 2017. november 20-án erdélyi magyar értéknek nyilvánította a törvényt. 2018. február 20-án tartott parlamenti ülésnapon Magyarország Országgyűlése ötpárti konszenzussal fogadta el azt a törvényt (2018. évi I. törvény az 1568. évi tordai vallásügyi törvény jelentőségéről és a Vallásszabadság Napjáról), amely egyfelől a magyar nemzet szellemi öröksége részének tekinti az 1568. évi tordai országgyűlés vallásügyi határozatát, másrészt a 450 évvel ezelőtti törvény kihirdetésének napját – január 13-át – a Vallásszabadság Napjává nyilvánítja. A Hungarikum Bizottság 2020. május 21-i jubileumi ülésén kiemelt nemzeti értéknek nyilvánította a törvényt, felvéve ezáltal a Magyar Értéktárba.

A fentiek alapján meggyőződésem, hogy a tordai országgyűlés vallási határozatának kultúrtörténeti, vallástörténeti és történelmi jelentősége, az erdélyi kultúrával való szoros összekapcsolódása, jellegzetesen erdélyi és magyar mivolta, valamint hazai és nemzetközi elismertsége okán méltó arra, hogy bekerüljön a Hungarikumok Gyűjteményébe.

Kolozsvár, 2020. július 14.

Tiszteletteljes üdvözzel:

Bálint Benczédi Ferenc

püspök